ПОЧИТТА КЪМ СВЕТЦИТЕ В ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА

1 Нравстено съдържание и нравтвена ценност на светостта

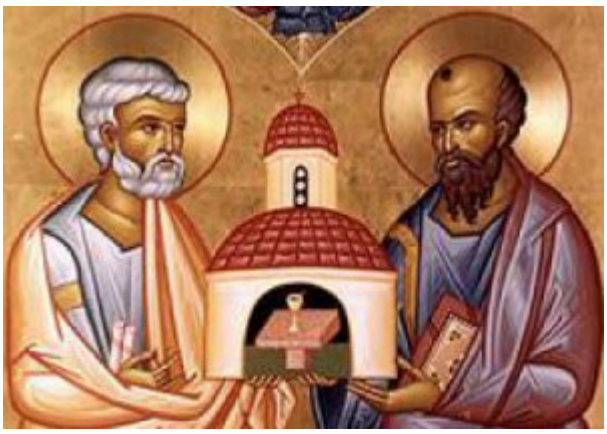

Светостта е най-висшата ценност, към нейното съдържание принадлежи абсолютната истина, съвършената красота и чистото добро. Тя винаги има отношение към религиозната област, към свръхестествената действителност на Бога. Извън Бога и извън отношението към Него няма светост. Свещеното Писание приписва светост в собствен смисъл само на Бога. „*Никой не е тъй свет като Господа*“ (1 Цар. 2:2). Според библейското учение светостта на човека е уподобяване на Бога, отражение и осъществяване в човека на божествените съвършенства. Като единствен носител на истинския и всесъвършен абсолютен живот, Бог е заедно с това и единствения източник на светост. Оттук хората могат да бъдат само участници, причастници на Неговата светост (1).

Терминът „светост“ има наистина древен библейски произход. Еврейската дума „кадош“ – „свят“ в буквален превод означава отделеност, избраност, обособеност. В апостолския век свети били наричани всички християни, поради тяхната духовна отделеност. Темата за светостта звучи особено ясно в посланията на ап. Павел. За апостола светостта е едновременно начало на християнския живот и неговата цел. В посланието до ефеските християни като най-важна задача за пастирите на Църквата ап. Павел посочва „*усъвършенствуване на светиите*“ (Еф. 4:12). За отбелязване е, че в гръцкия оригинал думата „усъвършенстване“ обозначава привеждане на нещо в естественото му състояние. Действително за християните светостта е естествено състояние. Може да се каже, че светостта – това е естествено следствие от решението на човека да бъде с Христос. Обаче светостта е и характеристика на цялата Църква, на хората, избрали живота с Христос, и – от друга страна, всеки християнин е длъжен действително да стане свят в течение на целия свой житейски път (1).

В православното разбиране „свят“ означава изпълнен с благодатта на Светия Дух. Както гъбата се напоява с вода, така и човекът, висшето Божие създание, трябва да бъде напоен с Дух Свети. Само тогава той е пълноценен човек, свят човек. Ап. Павел говори, че всички християни трябва да бъдат свети. **Но свети те не са поради това, че всички са съвършени, а поради това, че те всички са причастни на благодатта на Светия Дух** (1). Светостта в свойство, присъщо на Бога, с което Той надарява лица и предмети. Светост не означава безгрешност, но принадлежност към Бога, устременост към безгрешност и съвършенство (1).

Истински свят е само Бог, защото е светлина, а светецът – защото е осветен от нея и я излъчва в света. Той е не само висок пример, той свети чрез чудесата си – както приживе, така и след телесната си смърт. Със самото постигане на светостта той е умрял за света и, като пребиваващ изцяло в духа, е извън всяка човешка възраст и отвъд всяко време. Светецът се освещава именно от Светия Дух, Който оставайки невидим, придава благодатта, откриваща се зримо в светците. Светият Дух определя непосредствено отделния човек, направлява го,

усилва го и го прави да надхвърли себе си за дела, невъзможни за човека (1).
Светецът бива избран и потвърден от Бога. Бог избира Своя пророк и чудотворец и го облича в Духа Божи. Човек не може сам да избере това състояние, без да е призван от Бога. Само тогава той ще се превърне в съсъд на Светия Дух. Но след Своя избор Бог чака и съгласието на човека. Човекът трябва сам да спечели своята битка с бесовете, за да му се яви в победата му Господ, да го освети и да стане негов вечен помощник. Така Бог потвърждава Своя избраник (1).
Чрез примера на светеца християнският народ разбира колко стръмен е пътят от света към Бога, но светецът е и Адам в рая, истинският човек, завърнал се към богоподобието си и така придобил власт над света, прозиращ в бъдещето, носещ лечителна и спасителна сила (1).
Пълнотата на Божията благодат, преобразявайки светия подвижник, преодолява законите на тварното битие, разместваики пределите на времето и пространството. Според св. Иоан Шанхайски и Сан-Франциски светостта не е просто праведност, но такава висота на праведността, при която Божиите угодници дотолкова се изпълват с Божията благодат, че тя тече от тях и върху тези, които се намират в общение с тях (1).
Светостта включва в себе си цялото положително съдържание на нравствеността в неговата най-чиста форма и в неговата пълнота. Който е достигнал светост, първо е извървял целия мъчителен път за придобиване на добродетелта. Никъде нравствените ценности не блестят с такава неземна красота, както в личността на светеца. Поради това най-могъщи двигатели на нравствения напредък на човечеството са били светците. Те, според думите на американския психолог и философ Уилям Джеймс (1842-1910), се явяват „лъчи на светлината, които поразяват мрака“, „предтечи на нов живот“ (1).
Човек може да бъде добродетелен и да постигне някакво нравствено съвършенство и без да е вярващ. Но човек може да постигне светост само когато с цялата си душа възлюби Бога, когато напълно повери съдбата си в Божиите ръце, когато изпълнява само Божията воля. Светецът нищо не върши за себе си и за своя слава, а всичко върши в името на Бога – за Божия слава. Неговата цел е одухотворяването на света, при което само е възможно възкресението на цялостния човек, на душата и тялото, постижимо е блаженството на човешките същества, които ще видят Бога лице в лице с цялата пълнота на тварната си природа (1).
Светите Божии подвижници образуват неделимо звено между нашия свят и небесното Божие Царство. Все повече и повече проникваики се от божествената духовна светлина на благодатта, те, подобно на нажеженото желязо под въздействието на огъня, се просветляват като слънце, достигайки висшите състояния на обожение в познание на духовните тайни, в богосъзерцание и богообщение (1).
Светостта е неотделима от Църквата, тъй като Църквата, бивайки мистично тяло Христово, е Път, Истина и Живот. Църквата – това е пътят, по който са вървели всички светии, и истината, в която те живеят (1).

2 Разнообразни прояви на свят живот

Светостта е също толкова многообразна, колкото и човешката индивидуалност. Подвигът на светостта винаги има индивидуално-творчески характер. Църквата познава различни ликове на святост или духовни образи на спасението: праотци, пророци, апостоли, мъченици, светители, вселенски учители, преподобни монаси, воини и царе, лечители и безсребреници и този списък, разбира се, съвсем не е изчерпателен; различните епохи откриват наред с преди съществувалите и свои ликове на светост (1).

Може да се каже, че историята на Църквата най-дълбоко се разкрива в светлината на историята на светостта. Всеки исторически период най-ярко се отразява в определен тип (лик) светост. Историята на Църквата на земята започва от този момент, когато Господ обещава на хората идването на Спасителя, дава обещание за появата на велик народ, в чиято среда ще се роди Христос. Хората, които са приели тези обещания, съставляват лика на ***праотците***. Те са ветхозаветни светци, почитани от Църквата като изпълнители на волята Божия преди новозаветната епоха. Праотците са предци на Иисус Христос по отношение на човешката Му природа и като Негов първообраз участват в историята на спасението. Към праотците се отнасят преди всичко ветхозаветните патриарси, към тях спадат и праведните богоотци Иоаким и Анна, както и праведния Иосиф – обручник на св. Богородица (1).

Минава време и на историческата сцена се появява нов народ, носещ на себе си печата на богоизбраност. Но когато еврейският народ забравял истинския Бог, Той изпращал при него Своите ***пророци***, които призовавали народа към покаяние и обръщане към Господа, за което търпели унижения и мъчения от своите съплеменници. Пророците, почитани от Църквата като предвестници на волята Божия, предрекли идването на Спасителя (1).

Тези хора, които, оставили всичко, последвали Спасителя по време на Неговия земен живот, съставляват лика на светите ***апостоли***. Именно те проповядвали Евангелието на целия свят и всички, освен св. Иоан Богослов, мъченически загинали заради своята проповед (1).

Проповедта на апостолите открива първата епоха от църковната история. Почти всички светци от първите три века от Р. Хр. са ***мъченици***. Тяхната вяра била толкова дълбока, че даже страхът пред нечовешките мъчения не могъл да поколебае тяхната любов към Спасителя. Мъченик означава свидетел. Мъчениците станали свидетели пред целия свят за истинността и силата на новия път на живот, който възвестил Господ Иисус Христос. Мъчениците са били елитът на християнското общество; те били по живот най-добри християни, най-искрено вярващи и духовно издигнати сред другите. Онези от мъчениците, които били подлагани на особено жестоки мъчения Църквата нарича ***великомъченици***. По-известни сред тях са св. Георгий Победоносец, св. Димитрий Солунски, св. Мина и др. Църковните иерарси, които просияли като мъченици, Църквата почита като ***свещеномъченици.*** Сред тя са св. Харалампий, св. Климент Римски, св. Дамаскин Габровски и др. ***Преподобномъченици*** се наричат мъченици от редовете на подвижниците и монасите. Такива са св. Параскева

Римлянка, св. Игнатий Старозагорски, св. Лука Одрински и др (1).

По време на гоненията голям брой християни били измъчвани, но не били умъртвени. Те се наричат ***изповедници*** заради мъжественото изповядване на вярата им в Христа. По време на иконоборческата ерес също имало много изповедници, някои от които били дамгосвани с нажежено желязо по лицата. Изповедници на вярата имало и в XX век в Русия по време на комунизма. В лика на изповедниците са преп. Максим Изповедник, св. Теофан Изповедник, св. Лука, изповедник, архиепископ Кримски и др (1).

Кръвта на мъчениците станала онова семе, от което израснала Църквата Христова, но тяхната самоотверженост и твърдост имала и друга неочаквана последица: езическата държава, могъщият и горд Рим, не само признава на християните право на съществуване, но променя своите собствени духовни основи и се отрича от езичеството. Християнството става държавна религия, а заедно с това придобива, така да се каже, престижност в очите на основната маса граждани. Започва се стремително осветкоствяване на Църквата, отслабване напрегнатостта на есхатологичните очаквания. И тогава мнозина християни отиват в пустинята, по-далече от шумните градове и там основават манастири, които започват да притеглят към себе си религиозно най-чувствителните хора. Прославените в християнския подвиг отшелници и аскети съставили още една категория светци – ***преподобните***. Между отшелниците от древно време особено се прочули някои ***стълпници***, които пребъдвали в непрестанна молитва до края на живота си на върха на някоя кула или на нарочно изградени стълбове – на пространство, колкото да могат да се поберат. По-известни от тях са св. Симеон Стълпник, св. Даниил Стълпник и преп. Алипий Стълпник. Някои монаси ставали доброволни ***затворници*** – имало случаи, когато те били зазиждани в тесни помещения само с малко прозорче, през което да влиза въздух и да може да им се подава храна. Такъв е бил руският епископ св. Теофан Затворник. През всички времена е имало преподобни мъже и жени сред всички християнски народи. У нас най-почитани са св. Иоан Рилски и св. Петка (1).

Както до, така и след Медиоланския едикт (313г.) Църквата прославила много ***светители*** – епископи, възглавяващи отделни църковни общини, приели върху себе си бремето на пастирството и учителството. Особено известни са т. нар. три светители: св. Василий Велики, св. Григорий Богослов и св. Иоан Златоуст. Някои светители се отличили особено като разпространители на християнството: като напр. св. Григорий Неокесарийски чудотворец. Други били ненадминати проповедници като св. Иоан Златоуст. Трети се изявили като пламенни защитници на православието срещу еретиците като св. Атанасий Александрийски. Четвърти оставили ярка следа в църковния живот като отлични организатори като св. Василий Велики, св. Григорий Двоеслов и др. Пети давали пример с живота си и на клирици, и на миряни как трябва да живеят като християни – напр. св. Николай Мирликийски, когото Църквата възпява като правило на вярата, образец на кротост, учител на въздържание и т.н (1).

Отци на Църквата се наричат всички онези клирици, които са се отличили със светост на живота и с православното си учение, те са тези, които са взели дейно участие във вселенските или поместните събори; тези, които са се борили срещу ересите, стоели са на чело в борбата за Православието; тези, които правилно са изтълкували Свещеното Писание и са

систематизирали учението на Църквата (1).

Църквата е прославила и много християнски политически деятели. Светите благоверни князе и царе, които не са се съобразявали с политическата конюнктура и без да се страхуват, че могат да загубят влияние и власт, на първо място са поставили служението на Църквата и живота по Божиите заповеди. Много от тях Църквата нарекла ***равноапостолни***, тъй като техният живот се състоял в разпространение и утвърждаване на християнството. Такива са св. Константин и Елена, св. Нина, въвела християнството в Грузия, св. цар Борис-Михаил, св. княз Владимир, покръстител на Русия и др. Църквата величае като равноапостолни и тези лица, които са посветили живота си, за да просвещават с истините на християнството цели народи и обширни области като напр. св. славянски просветители Кирил и Методий, св. Григорий, просветител на Армения и др (1).

Някои хора, надарени с Божия благодат, без да са заемали ръководни места в църковния живот, без да са се отличили видимо с някакви подвизи на аскетизъм, също достигнали до такова съвършенство в религиозно-нравствения си живот, че още приживе техни съвременници съзирали светия им живот и се вдъхновявали от тях. Мнозина такива Божии угодници Църквата е канонизирала за светци като напр. Алексий, човек Божий, св. Иоан Кронщадски. Сред тях челно място заемат и т.нар. ***старци*** – изпитани в духовния живот подвижници, които поради своите големи успехи в борбата с греховните си наклонности и страсти, както и поради пълното си предаване в ръцете на Бога са станали авторитетни учители и ценни ръководители в духовния живот за по-младите монаси. По-известни от тях са св. Серафим Саровски, св. Амвросий Оптински, св. Силуан Атонски и др (1).

Не всички светци са известни на света, съществуват и такива, които Господ държи в неизвестност. Затова има празник, посветен на всички светии, когато се чества паметта, първо, на всички светии в тяхното единство, и второ, на всички светии, не само на прославените, но и на непрославените (1).

Всеки ден от църковния календар е осветен от паметта на светците, на които в богослуженията се отдава особена молитвена почит. Житията на светиите представляват неоценим източник на назидание и пример. Светците никога не свършват в Църквата, както не свършва и благодатта на Светия Дух, и човешкият подвиг на вярата и любовта (1).

3. Български светци

Св. цар Борис-Михаил – Свети цар Борис е покръстител на българите бил родственик на св. мъченик княз Боян Български. За покръстването преговарял с папа Николай, но приел Христовата вяра от Цариград. Патриарх Фотий Цариградски изпратил епископи и свещеници в България. Борис се кръстил с цялото си семейство, като при кръщението приел името на Византийския император – Михаил. Кръстили се болярите и целият народ в 865 година. Той успял да извоюва пълна независимост за нашата Църква през 870 г. на Цариградския събор (2).

След смъртта на светите братя Кирил и Методий техните ученици намерили прием в България и подпомагали Борис в религиозно-просветната и книжовна дейност. Обикнал монашеския подвиг, цар Борис в 889 година поставил на престола по-големия си син Владимира и се отдалечил в манастир. Но недоволните боляри подтикнали Владимир към преврат, за да възвърне езическата религия. Узнал това, Борис се върнал в столицата Плиска и потушил метежа. Владимир бил свален и на негово място бил поставен по-малкия син Симеон. Върнал се в манастира на пост и молитва и завършил живота си като монах в 906 година на 2 май.Мощите на Цар Борис са нетленни и при тях се случват чудеса (2).

Св. Св.Кирил и Методий – Светите братя се почитат като славянски просветители и съставители на глаголицата. Те са канонизирани като светци заради превода и популяризирането на Библията и на други богослужебни книги на старославянски език и заради разпространяването на християнството сред българския народ. Те са приемани за равноапостоли. Обявени са от папата за покровители на Европа. Православната църква ги почита и като едни от Светите Седмочисленици, заедно с техните ученици и

последователи Климент, Наум, Ангеларий, Горазд и Сава. На името на Кирил е наречена създадената по-късно кирилица (2).

Първоначално Църквата празнувала на 14 февруари смъртта на св. Кирил и на 6 април смъртта на св. Методий. Но те били родни братя и апостолското им дело ги обединявало, затова Църквата е приела паметта им да се чества в един ден – 11 май (2).

---

1) Свещ. Йоан Карамихалев, Записки по Православна християнска етика

2) http://www.sveta-troica-plovdiv.com